

El gessamí

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, jo havia tirat la tovallola. Estava cansada de lluitar per la memòria de l'àvia, de la mare i de totes les avantpassades que no coneixia però m'estimava. Dones que pel fet de ser dones van haver de defensar el seu lloc al món amb les ungles i les dents. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, a mi la vida em passava per sobre i ja no em quedaven forces. Volia amollar llast i havia decidit claudicar davant del Mateu, el meu germà. Si ell volia vendre la finca, no m'hi oposaria. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, era maig i el gessamí estava més eixerit que mai. I aquell dia, com cada any quan les flors blanques esquitxaven metres i metres del verd que s'emparava per la tàpia més solana del jardí, la que separava el món familiar del món real, vaig pensar en l'àvia.

Sempre la recordava palplantada vora el gessamí, vigilant que cap branca marxés cap on no tocava, que cap animaló burxés les seves arrels. No deixava que ningú, tret del fidel Àngel, s'hi apropés. Només el vell jardiner tenia permís per tocar el seu tresor. Ni els nets podíem acostar-nos-hi. Podíem enfilar-nos a la figuera, aixafar les margarides, fer collarets amb les buguenvílies i maltractar els rosers, fins i tot tirar pedres contra les plantes aquàtiques que omplien la bassa, però, ai, pobres de nosaltres, si ficàvem el nas en el gessamí. Recordava un dia d'estiu de feia tants anys que no podia ni comptar-los en què amb el Mateu vàrem trobar un pardalet mig estabornit al jardí. Vàrem intentar reanimar-lo, primer amb una mica d'aigua del Carme i després amb sals aromàtiques, tal com veiem fer a l'Antònia, la dona de l'Àngel, quan l'àvia deia que no estava fina. Però l'ocellet va acabar morint, ves a saber si per culpa del que li vàrem fer beure o perquè era un pardalet amb poca virtut. Superat el disgust, mentre al Mateu se li barrejaven mocs i llàgrimes de tant sanglotar, vàrem decidir enterrar-lo com calia. Això volia dir triar el millor lloc del jardí, i quin millor lloc que el racó més apreciat de l'àvia? I carregats amb la pala, el rastell, el cubell de platja i un improvisat taüt fet amb una capsa de mistos que havíem trobat a la cuina ens vàrem dirigir cap al gessamí. No vàrem tenir temps de gratar massa la terra abans que l'àvia ens fes fora a crits. Jo, com a germana gran, em vaig guanyar una bona plantofada. Va ser una reacció forassenyada d'una dona que era tot aplom i calma. La mare la va excusar: No en facis cas, l'àvia es fa

gran i a vegades no sap el que es fa. Llavors ho vaig trobar estrany i ara encara m'ho semblava...

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, havia quedat amb el Mateu per donar un volt pel vell casalot. Jo sempre havia estat partidària de deixar-lo com estava, tancat amb pany i forrellat, fins que tots els que encara recordàvem el seu esplendorós passat estiguéssim criant malves. Però hi havia alguna molt bona oferta sobre la taula i el Mateu volia fer caixa. Els diners li agradaven tant com poc s'estimava la finca, mai no s'hi havia sentit tan lligat com jo. Jo sempre m'havia negat a vendre la meva infantesa. Em pesava la memòria, el llegat, la història, la família coneguda i la desconeguda, com l'avi Llorenç, un tarambana que es va gastar tota la fortuna amb opi, timbes i dones. A casa no se'l podia esmentar. Hi ha coses de les quals no cal parlar-ne o coses de grans de les quals no n'heu de fer cas, deien quan els petits gosàvem preguntar. Amb el temps, vam saber que l'avi havia desaparegut poc després d'acabar la guerra. El com era el misteri.

Tan misteriós com la marxa del Miquelet, el nen, el noi, l'home a qui més he estimat i a qui mai em van deixar estimar. El net del jardiner feia honor al seu nom, era igual que la pintura de l'arcàngel sortida del pinzell de Guido Reni. Dolç i fort. I guapo a morir. M'agradava tant dir-li-ho, que un dia em va prometre que em portaria a Roma a veure la pintura. El viatge no va arribar mai. Després de la festa major de l'any que en varem fer 18 i d'un ball del fanalet amb petó robat a la foscor, el Miquelet va desaparèixer. Si tancava els ulls, encara podia sentir la seva olor de primavera i la fermesa de les seves mans envoltant-me la cintura. El van enviar a estudiar a l'estranger. Sense comiat i sense una carta. Va ser com si la terra l'engolís. No va tornar mai, ni per Nadal ni per Sant Esteve. Ni per Setmana Santa ni per vacances. Tota una vida de silenci. Feia anys que havia deixat de preguntar per ell. Era un desgast innecessari, no obtenia respostes. Estava segura que l'àvia li havia pagat els estudis al net del jardiner a canvi de que s'oblidés de mi. Ens van voler separar, però mai no vaig entendre per què. Ni a l'àvia li importaven les convencions socials, ni el Miquelet era un home que es deixés comprar fàcilment.

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, em vaig asseure a la glorieta, mig marejada per la intensa olor del gessamí. Un perfum fort, profund, que entrava pels narius i es colava per tots els racons del cos. Vaig mirar al

voltant. Que poc quedava de les glicines que eren l'orgull de l'Àngel. El jardí ja no era romàntic, era directament salvatge. Esbarzers, ortigues i bardissa per tot arreu. Els micacos desbordaven i donaven color a les copes i als peus dels arbres, però no hi havia cireres. Potser era massa aviat o potser els cirerers, que feia molts anys que es miraven el món, tants com el casalot, estaven esgotats. O potser havien perdut l'alegria de viure perquè cap criatura s'emparava per les seves branques. En Mateu i jo ens n'havíem fet un fart. Em vaig tocar la cella. El trauc encara hi era. No recordava quants anys tenia quan vaig caure des de ben amunt però no oblidava la cara de l'àvia quan em va veure sagnant i, sobretot, tenia molt present el que va dir: A aquesta nena li quedarà la cara marcada per tota la vida. Em vaig posar a plorar, no tant pel mal com per ser protagonista d'una desgràcia tan gran a ulls de l'àvia. La mare, una dona molt més pràctica, em va dir que m'eixugués les llàgrimes, que si convenia, ja m'operarien.

Vaig mirar cap al casalot, de planta quadrada, parets esgrafiades i una torreta al cap de munt. Tot i la decadència, era bonic. Des de la glorieta la vista era fabulosa. El mar no estava lluny i era d'un blau intens dels que fan perdre el cap. Encara quedava verd, però el paisatge havia canviat, quan era joveneta tot era un continu de vinyes i conreus flanquejats per garrofers i alguna olivera. I pins i alzines que es feien companyia en les zones on la mà de l'home no munyia la terra. Llavors, també era possible saber per on circulava l'aigua de les moltes rieres que solcaven la comarca, només calia buscar les canyes i els alocs que engalanaven els marges. La modernitat havia alterat el paisatge i on abans creixien ceps o pèsols, ara s'alçaven noves construccions per estiuejants. El Mateu volia vendre però jo sempre m'havia estimat més preservar la memòria del meu racó d'infància.

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, em vaig adonar que no hi quedava cap rastre de la presència de l'avi al casalot. Era com si amb la seva marxa, hagués fugit també el seu record. La mare sempre explicava que les primeres setmanes d'absència havien estat una barreja d'alleujament i preocupació. Però que l'oblit va matar ràpidament el neguit. Ningú no sabia on era ni què havia passat. Uns deien que havia fugit a Amèrica per culpa d'algun assumpte lleig, d'altres que s'havia fugat amb alguna donota i els més benivolents especulaven amb un accident. D'històries sobre la mort de l'avi n'hi havia per parar un tren, la més inquietant, era la que em va explicar la mare quan, ja malalta, va començar a dir coses sense sentit. Un dia, quan ja

no tocava ni quarts ni hores, la vaig portar al casalot. Ens vàrem asseure a un dels pedrissos del jardí. Tot d'una es va aixecar una mica de vent. I fulles, arbres i flors van començar a ballar al so de la marinada. Era com si se'ns acostessin de puntetes i xiuxiuejant. A mi em va semblar relaxant perquè refrescava una jornada que havia estat molt xafogosa, i l'aire, molt més lleuger que al matí, deixava percebre el rondineig de la natura desempallegant-se de l'escalfor d'un dia més estiuenc que primaveràl. Però la mare es va posar en alerta i tota seriosa em va dir que la fressa que sentíem era el fantasma del seu pare, és a dir, de l'avi. Segons ella, vagava sempre a prop del gessamí, per això l'àvia no ens hi deixava acostar. Em va explicar que l'avi havia estat posseït pel dimoni i convertit en un vampir que li xuclava la sang a l'àvia i li apagava l'ànima fins que, un bon dia, l'àngel de la guarda de l'àvia li va clavar una estaca al cor i després el va enterrar al peu del gessamí. Quan li vaig dir que dimonis, vampirs i àngels no existien i que deixés de dir bajanades es va enfadar molt. Què sabràs tu del que vaig veure jo, em va engegar.

Potser tenia raó la mare, vaig pensar, i el gessamí amagava alguna cosa que jo no aconseguia veure. De fet, l'Àngel, que va traspasar després de l'àvia a la petita casa que tenia dins de la finca, quan va ensumar que la mort era a prop, em va fer prometre que cuidaria el gessamí i que no l'arrancaria mai. Elisabet, bonica, sé que a tu et puc confiar el meu gran secret, em va dir. Aquest pensament em va fer sentir malament. Era una promesa que mai havia complert, no recordava haver tingut mai cura de la planta. I l'Àngel no havia estat un home de demanar, més aviat era de donar, així que el gessamí també havia de ser important per ell. La frase em va començar a voltar pel cap, alguna cosa em grinyolava i no sabia què era. L'Àngel sempre m'havia tractat amb molta estima, com una neta, em feia festes i em regalava poms de flors. Sempre em guardava les figues i les cireres més dolces. I em deia que era la seva princesa. I la nineta dels seus ulls. Res a veure amb l'Antònia que sempre ens va mirar a mi i a la mare amb recel.

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, ho vaig veure tot clar de cop. L'Àngel només tenia ulls per l'àvia, per la mare i per mi. I pel clotet que se'm feia a cada galta, que eren com els seus i els de la mare, deia sempre el vell jardiner. Tots els clotets sortien del mateix lloc. Així que el recel de l'Antònia era justificat. A ella, igual que a l'àvia l'havien casat amb un home que no l'estimava o no l'estimava prou. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can

Muntaner, vaig recordar l'armari japonès de laca de l'habitació de l'àvia, que tenia una gran esgarrapada al mig de la porta: La vaig fer per ràbia, la ràbia d'haver estat massa covarda per ser pobre i haver escollit un hereu, la vaig sentir lamentar un dia. Un hereu, l'avi, que, mentre va ser viu, la va apallissar dia sí i dia també. Sort en tinc del meu àngel de la guarda, tan pobre com valent, deia l'àvia sempre que alguna cosa es torçava. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, vaig recordar el que el vell jardiner em va dir just abans de morir: A l'amor com a la guerra es mata o et mors. I jo per amor vaig fer el que mai no vaig gosar a fer a la guerra. Vaig matar i després vaig morir una miqueta.

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, el Mateu s'acostava pel camí que portava a la bassa amb Míster Darcy, un nom que sempre em va semblar excessivament pretensions per a un gos d'atura. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, el Mateu em va fer dos petons mentre Míster Darcy es va tirar de cap contra el gessamí i va començar a gratar el terra. I mentre veia al gos furgant al peu de la planta sense que ningú el fes fora, el dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, vaig pensar en l'àvia, en la mare, en el Miquelet, que no el van deixar ser el meu àngel de la guarda, i en com m'estimava Can Muntaner.

–No vull vendre, Mateu –li vaig dir tot d'una.

–Em pensava que estàvem d'acord –em va respondre sorprès.

–No, tu estàs d'acord amb tu mateix, jo no ho he tingut mai clar. L'àvia no va voler desfer-se de la finca i la mare tampoc. Per a mi, això és casa nostra. Vendre és perdre els records, la infància, el patrimoni –vaig intentar defensar.

–Ja estàs amb les bajanades que sempre dieu les dones d'aquesta família. Ancorades a un passat que ja no existeix, a una casa ruïnosa i aquest coi de gessamí –va argumentar el Mateu mentre aixecava la veu per fer-se sentir per sobre dels lladrucs de Míster Darcy, cada cop més forts.

El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, no vaig tenir temps de respondre al meu germà. Míster Darcy tot cofoi ens va deixar als peus el que havia trobat burxant el gessamí: el que quedava de l'avi. El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, vaig pensar en el principi d'*Anna Karènina*. «Totes les famílies felices s'assemblen les unes a les altres, però cada família

infeliç ho és a la seva manera». El dia que els fantasmes familiars van imposar el futur de Can Muntaner, el Mateu i jo vàrem decidir tornar a enterrar el gran secret de la família i seguir arrossegant la infelicitat a la nostra manera, a casa.